

DE VLAAMSE MINISTER VAN JUSTITIE EN HANDHAVING, OMGEVING, ENERGIE EN TOERISME

NOTA AAN DE VLAAMSE REGERING

Betreft: Voortgangsrapportage coördinatieopdracht Kleine Nete en Relanceplan Vlaamse Veerkracht – Blue Deal – vlaggenschipproject Kleine Nete

Samenvatting:

Aan de Vlaamse Regering wordt gevraagd kennis te nemen van de voortgangsrapportage van de **coördinatieopdracht van gouverneur Cathy Berx** voor de vallei van de Kleine Nete. Op basis van deze voortgangsrapportage wordt aan de Vlaamse Regering gevraagd een aantal beslissingen te nemen en opdrachten te geven in functie van de verdere voortgang van deze projecten.

In deze voortgangsrapportage is een voorstel uitgewerkt voor de inzet van de relancemiddelen binnen het beleidsdomein Omgeving in het kader van het **Blue Deal vlaggenschipproject Kleine Nete**. Aan de Vlaamse Regering wordt gevraagd het voorstel omtrent de inzet van een aantal instrumenten ten behoeve van een versneld aankoopbeleid Blue Deal Grondenbank Vlaggenschipproject Kleine Nete (VV034) goed te keuren.

1. SITUERING

A. BELEIDSVELD/BELEIDSDOELSTELLING

Beleidsveld Omgeving Beleidsdoelstelling OD 3. Gebiedsontwikkeling met sterke gebiedscoalities.

Met de Blue Deal pakt de Vlaamse overheid de droogteproblematiek en de waterschaarste op een krachtdadige, structurele en proactieve manier aan. We verhogen de klimaatrobustheid van het watersysteem door in te zetten op waterbesparing en circulair watergebruik. Daarnaast zetten we via het herstel van de natte natuur en de uitbouw van groenblauwe infrastructuur in op infiltratie om van Vlaanderen opnieuw een spons te maken zodat we water optimaal kunnen vasthouden en benutten. We geven water opnieuw ruimte.

B. VORIGE BESLISSINGEN EN ADVIEZEN

Op 20 juli 2012 nam de Vlaamse Regering een principiële beslissing omtrent de verdere voortgang van de gewestelijke planningsinitiatieven en projecten in de vallei van de Kleine Nete en Aa tussen Kasterlee en Lier (VR20120720 DOC.089/1). De regering besliste gouverneur Cathy Berx aan te stellen als procesbegeleider en de opdracht te geven om een overkoepelende Opgvolgingscommissie met vertegenwoordiging van de betrokken diensten van de Vlaamse overheid, de lokale besturen en middenveldorganisaties en een ambtelijk Procesbeheercomité te installeren voor het geheel van de gewestelijke plannen en projecten in de vallei van de Kleine Nete tussen Kasterlee en Lier binnen de uitgangspunten van de principiële beslissing. Via deze organen wordt de onderlinge afstemming en voortgang van deze gewestelijke initiatieven bewaakt en de communicatie over het geheel van de projecten gestroomlijnd. Op 23 oktober 2020 nam de Vlaamse Regering kennis van de vorige voortgangsrapportage en werden een aantal tussentijdse beslissingen genomen in functie van de verdere voortgang van de verschillende projecten (VR 2020 2310 DOC.1156/1BIS).

Op 23 april 2021 nam de Vlaamse Regering kennis van de opstart en ontwikkeling van de projectlijnen van het relanceplan Blue Deal binnen het beleidsdomein Omgeving (VR 2021 2304 VV DOC.0035/1BIS). Deze projectlijnen dienen later met respect voor de geldende regels, ter goedkeuring worden voorgelegd. De Vlaamse Regering nam kennis van de indicatieve betaalkalender van de verschillende relanceprojecten, op basis van de huidige inschattingen. De Vlaamse minister van Justitie en Handhaving, Omgeving, Energie en Toerisme te belasten met de uitvoering van deze beslissing. De Inspectie voor Financiën gaf daarover een gunstig advies op 30 maart 2021. Het begrotingsakkoord werd gevraagd op 31 maart 2021 en werd verleend op 1 april 2021.

2. INHOUD

In de **voortgangsrapportage** (bijlage I) wordt verslag uitgebracht over de werkzaamheden van het procesbeheercomité (PBC) en de opvolgingscommissie (OC) Kleine Nete sinds de vorige rapportage en wordt er een stand van zaken geven van de uitvoering van de verschillende deelprojecten van de coördinatieopdracht Kleine Nete van gouverneur Cathy Berx en het strategisch project Kleine Nete II.

A. VLAGGENSCHIP KLEINE NETE - BLUE DEAL (VOORTGANGSRAPPORTGAGE PUNT 3.2)

In de beslissing van 23 april 2021 over de projectlijnen van het relanceplan **Blue Deal** binnen het beleidsdomein Omgeving zijn zes de Vlaamse Veerkracht-projecten aangegeven (met het voorziene budget) die getrokken worden door de entiteiten binnen het beleidsdomein Omgeving en die onder de rechtstreekse bevoegdheid vallen van de Vlaamse minister van Justitie en Handhaving, Omgeving, Energie en Toerisme:

- VV024. Groenblauwe infrastructuur – open ruimte
- VV031 Groenblauwe infrastructuur – bebouwde omgeving
- VV032 Innovatieve projecten circulair watergebruik en slimme meetnetten en datasystemen
- VV034 Vlaggenschipprojecten natuurgebaseerde oplossingen
- VV035 Groenblauwe infrastructuur – waterlopen
- VV036 Natte natuur

Voorliggende nota geeft aan op welke wijze te werk gegaan zal worden binnen het vlaggenschipproject Kleine Nete als onderdeel van project VV034. Voor de vier

vlaggenschipprojecten (Duinencomplex, Rivierherstel Leie, Kleine Nete en brongebied Zwarte Beek) is een budget van 23 mio euro voorzien.

De uitwerking van het vlaggenschipproject Kleine Nete is ingebed binnen de gebiedswerking Kleine Nete die sinds 2012 onder coördinatie van gouverneur Cathy Berx is opgezet voor de vallei van de Kleine Nete en tal van Vlaamse, provinciale en lokale projecten en initiatieven coördineert om tot een veerkrachtig valleisysteem te komen (zie www.kleinenete.be).

Minister Demir erkende eind 2020 binnen deze gebiedswerking een strategisch project in uitvoering van het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen dat onder de noemer 'Méér veerkracht in de vallei van de Kleine Nete' via vier klimaatprogramma's en drie focusgebieden projectrealisaties op het terrein wil opzetten. Dit strategisch project loopt van 2021 tot 2024 en is een vervolg op een eerste strategisch project 'Veerkracht in de vallei van de Kleine Nete' dat liep van 2017-2021 en waarbinnen zes hefboomprojecten opgezet werden. Deze strategische projecten werken als katalysator voor investeringen op lokaal en bovenlokaal niveau in gebiedsgerichte acties die bijdragen aan het versterken van de veerkracht van de vallei door overstromingsgebieden in te richten, hermeanderingsprojecten te realiseren, te werken aan de ontwikkeling van nieuwe natte natuurkernen als onderdeel van het Natura 2000-netwerk, onthardingsprojecten op te zetten of duurzamer bodem- en waterbeheer in landbouwgebieden te organiseren (o.a. via het Water-Landschapproject Beek-Boer-Bodem).

Vanuit het beleidsdomein Omgeving wordt via de specifieke Blue Deal-middelen van het vlaggenschipproject nu een concrete bijkomende impuls gegeven om de voorgenomen projecten in de vallei gericht op het herstel van het rivier- en valleisysteem en het versterken van de groenblauwe dooradering van de ruimte versneld te kunnen realiseren.

Binnen de randvoorwaarden waarbinnen de relancemiddelen ingezet kunnen worden, wordt vanuit het beleidsdomein Omgeving voorgesteld de vlaggenschipmiddelen voor Kleine Nete in te zetten voor drie specifieke en uitzonderlijke initiatieven die binnen de reguliere werking moeilijk realiseerbaar zijn:

- Project 1. De Grote Opkuis (trekker VMM). De 13 betrokken Kleine Nete-gemeenten hebben zich in het kader van het strategisch project o.a. geëngageerd om op korte termijn (tegen 2024) elk minstens 1 ha netto ontharding en 13 ha bosuitbreiding te realiseren. Om deze ambitie inzake ontharding waar te maken en te faciliteren wordt vanuit het beleidsdomein Omgeving het initiatief genomen om in één centrale aanbesteding voor werken de concrete sloop van gebouwen en constructies en het wegnemen van verhardingen, ophogingen, voormalige visvijvers en verontreinigingen etc. met het oog op valleierherstel, herstel van natte natuur en herstel van de infiltratiecapaciteit op te nemen waarbij dergelijke werken op korte termijn effectief uitgevoerd kunnen worden op de terreinen van de betrokken gemeenten of andere partners binnen de gebiedswerking.
- Project 2. Grondverweving signaalgebied Olympiadelaan Herentals i.f.v. valleierherstel (trekker ANB). De Vlaamse Regering duidde het woonuitbreidingsgebied Olympiadelaan langs de Kleine Nete in Herentals aan als signaalgebied. Via een samenwerkingsverband tussen stad Herentals, provincie Antwerpen en de Vlaamse overheid is de afgelopen jaren een ambitieuze ontwikkelingsvisie uitgewerkt voor dit gebied waarbij de Kleine Nete opnieuw ruimte zal krijgen om te meanderen en dit gebied heringericht zal worden valleigebied zodat een groenblauwe ader van formaat doorheen het kleinstedelijk gebied Herentals gerealiseerd wordt. Binnen het beleidsdomein Omgeving engageert VMM zich om de werken voor de herinrichting op korte termijn uit te voeren (via VV035 Groenblauwe infrastructuur – waterlopen), doch om dit te kunnen realiseren is in het kader van de toegewezen relancemiddelen een specifieke grondbeleidsstrategie ontwikkeld waarbij het Agentschap voor Natuur en Bos deze gronden (bestemd als woonuitbreidingsgebied en woongebied) verwerft (en het latere beheer van het nieuw te ontwikkelen stedelijk natuurgebied op zich

neemt) en de stad Herentals instaat voor de herlokalisatie van een aantal bestaande functies (zoals voetbalterreinen en delen van het recreatiepark Netepark) die binnen deze als natte natuur te ontwikkelen zone niet behouden kunnen blijven.

- Project 3. Versnellen grondmobiliteit i.f.v. de realisatie van de natte natuurkernen van Natura 2000 (trekker VLM). Binnen de vallei van de Kleine Nete dienen in uitvoering van de door de Vlaamse Regering vastgestelde Europese natuurdoelen (IHD) een aantal grote natte natuurkernen ontwikkeld te worden. Het gaat specifiek om volgende gebieden:
 - (Laagveen)moeras in de Zegge en de Mosselgoren (> 300 ha) (DG2)
 - Een natte natuurkern (> 300 ha) in de Benedenloop van de Kleine Nete (Dg 11)
 - Een natte natuurkern (> 150 ha) in de Graafweide/Schupleer (Dg 10)
 - Een natte natuurkern (> 150 ha) in het Olens Broek/Langendonk (Dg 1)
 - Een natte natuurkern (> 150 ha) in de vallei van de Witte -, Zwarte – en Desselse Nete (Dg 6)

Voor de realisatie van de natte natuur zijn grondverwevingen nodig. Zowel voor de verwerving van projectgronden in SBZ-H als voor ruilgronden voor landbouwers die uitgeruild moeten worden. Grondaankopen kunnen o.a. via een aantal bestaande grondenbanken die daarvoor ingezet kunnen worden, maar verlopen in praktijk moeizaam. Om dit proces te kunnen versnellen wordt voorgesteld om aanvullend het instrument 'vergoedingen bij lokale grondenbanken' uit het decreet landinrichting in te zetten.

Projecten 1 en 2 kunnen uitgevoerd worden door de respectievelijke trekkers die daarvoor een beroep zullen doen op de middelen voorzien binnen VV034. Project 3 vraagt een beslissing van de Vlaamse Regering omtrent de inzet van het instrument 'vergoedingen bij lokale grondenbanken' cfr. de bepalingen van het decreet landinrichting.

Het decreet landinrichting bepaalt in de artikel 2.7.67 met betrekking tot het instrument 'vergoedingen bij lokale grondenbanken' het volgende:

Als de wijziging van de eigendoms- of gebruikstoestand vereist is om het doel van een landinrichtingsproject of een project, plan of programma te realiseren, dan kan de Vlaamse Grondenbank een lokale grondenbank inzetten conform artikel 15/2 van het decreet van 16 juni 2006 betreffende het oprichten van de Vlaamse Grondenbank en houdende wijziging van diverse bepalingen, en kunnen door de Vlaamse Grondenbank vergoedingen worden toegekend:
1° aan de eigenaar, bovenop de verkoopprijs van het onroerend goed bij verkoop aan de Vlaamse Grondenbank;
2° aan de houder van een zakelijk of persoonlijk gebruiksrecht, bovenop de conventionele of wettelijke vergoeding voor de beëindiging van het gebruik;

In het betreffende uitvoeringsbesluit worden de bedragen als volgt bepaald:

Artikel 2.1.4.2.

De vergoeding aan de eigenaar, boven op de verkoopprijs van het onroerend goed bij verkoop aan de Vlaamse Grondenbank, bedraagt maximaal 20 % van de venale waarde.

De vergoeding aan de houder van een zakelijk of persoonlijk gebruiksrecht, bovenop de conventionele of wettelijke vergoeding voor de beëindiging van het gebruik, bedraagt maximaal 2000 euro per ha.

De maximale vergoeding uit het tweede lid wordt geactualiseerd door deze vergoeding te vermenigvuldigen met de gezondheidsindex van de maand januari van het jaar waar de overeenkomst lokale grondenbank wordt gesloten en te delen door de gezondheidsindex van de maand volgend op de maand van de inwerkingtreding van dit besluit.

De vergoeding aan de eigenaar van een onroerend goed voor het sluiten, op verzoek van de Vlaamse Grondenbank, van een pachtovereenkomst op het onroerend goed bedraagt maximaal 20 % van de venale waarde.

Om de aankoopambities binnen de vallei zo efficiënt mogelijk te laten verlopen werd binnen de coördinatieopdracht van de gouverneur Cathy Berx overleg gepleegd tussen de verschillende Vlaamse instanties om het aankoopbeleid op elkaar af te stemmen, rekening houdend met de taakstelling Europese natuurdoelen, waterkwaliteitsdoelen en de lopende ruimtelijke processen. Dit

overleg resulteerde in een projectgebied grondenbank Blue Deal voor de vallei van de Kleine Nete. Voor de werking van de grondenbank noemen we deze gronden “projectgebied”.

De perimeter van dit projectgebied overlapt met het zoekgebied van de lokale grondenbanken in kader van het Sigmaplan die de VLM uitvoert in opdracht van het ANB en DVW. In het kader van deze grondenbanken is door de Vlaamse regering een flankerend beleid geactiveerd voor gronden in landbouwgebruik. Dit bestaat uit een aanbod van ruilgronden en extra vergoedingen voor eigenaars en gebruikers in zowel zoek- als projectgebied. Deze vergoedingen, voornamelijk de eigenaarstoelage en de wijkerstimulus, die onderdeel vormen van het flankerend landbouwbeleid maken ongeveer 15% uit van het budget dat tot op vandaag is besteed voor de verwerving van onroerende goederen in het kader van de grondenbank Sigma. De kostprijs voor deze vergoedingen wordt dan ook niet hoger ingeschat dan de extra kostprijs die gepaard gaat met de onteigening van gronden.

Een dergelijk flankerend beleid heeft een dubbele doelstelling: enerzijds zal een hogere vergoeding eigenaars en gebruikers sneller overtuigen om akkoord te gaan met een minnelijke verkoop en/of beëindiging van het gebruik en anderzijds vergroot een flankerend beleid het draagvlak voor het project (de betrokkenen worden extra gestimuleerd).

Ook in het gebied van de Kleine Nete kan een vergelijkbaar beleid nuttig zijn, zeker gelet op de strikte deadline voor het inzetten van de relancemiddelen. Aangezien er voor de Sigma grondenbanken in hetzelfde gebied en vaak voor dezelfde betrokken eigenaars en gebruikers reeds een flankerend beleid actief is, is het aangewezen om dit ook voor het Kleine Nete gebied te activeren. De impact op de grondprijzen is verwaarloosbaar gezien er dus geen bijkomend stimulerend beleid wordt toegepast.

Een dergelijk versnellend beleid is enkel van toepassing op onroerende goederen die in landbouwgebruik zijn, ongeacht de bestemming, op moment van verwerving door de VLM en wordt beperkt tot:

- Een aanbod aan ruilgronden indien beschikbaar binnen de voorziene project deadline;
- Een eigenaarsvergoeding ten belope van 20% van de venale waarde;
- Een wijkerstimulus ten belope van 2.000 €/ha bovenop de eindpacht- of einde gebruiksvergoeding;
- Een pachtaanvaardingsvergoeding ten gunste van de eigenaar indien deze bereid is een pachter op zijn gronden toe te laten;

Het versnellend beleid is van toepassing op het projectgebied en op ruilgronden in het zoekgebied in zoverre de transactie betrekking heeft op grondmobiliteit in het projectgebied. Dit flankerend beleid wordt beperkt in tijd en qua duur afgestemd op de SIGMA-timing.

B. HANDHAVING – GEBIEDSGERICHTE AANPAK (VOORTGANGSRAPPORTGAGE PUNT 3.7)

Eerder werd gerapporteerd over en een pleidooi gehouden voor (meer structurele,) gebiedsgerichte inzet van handhaving, parallel en in afstemming met de gebiedsgerichte trajecten van andere overheidsactoren. In het hefboomgebied Molternete, een kwetsbaar open-ruimte gebied (zone voor openbaar nut, overstromingsgebied, speerpuntgebied, Habitatrictlijngebied), hebben de inspectiediensten in samenwerking met het Agentschap voor Natuur en Bos (ANB), de Vlaamse Milieumaatschappij (VMM) en de betrokken lokale besturen gebiedsgericht samengewerkt. De resultaten zijn enorm:

- in 62 dossiers aanmaningen verzonden aan de betrokken eigenaars. De eigenaars kregen tijd om zich in regel te stellen tegen 1 september 2021.

- 29 percelen werden ondertussen verkocht aan de vzw Natuurpunt, dit met het oog op herstel. Een ploeg vrijwilligers van de betrokken vzw is volop bezig met het herstel ter plaatse uit te voeren (afbraak constructies, ...). In een latere fase volgt een sanering ten gronde en zullen nieuwe meanders voor de Molenbeek- Bollaak aangelegd worden.
- Ondertussen zijn nieuwe plaatsbezoeken en herhaalde aanmaningen gepland. Bovendien zullen er verslagen van vaststelling worden opgesteld voor instandhouding in ruimtelijk kwetsbaar gebied, die dan kunnen resulteren in boetes opgelegd door de het gewestelijk beboetingsentiteit 'Cluster Sanctienering en Advisering (CSA)'. In een latere fase kan (na een gunstig advies van de hoge raad voor de handhavingsuitvoering) een herstellvordering volgen.

In het raam van de coördinatieopdracht en het tweede strategische project in de vallei van de Kleine Nete zal deze aanpak de komende jaren gekopieerd worden voor volgende gebieden:

- Gebied rond de bovenlopen Kleine Nete (Dessel, Kasterlee, Retie);
- Gebied rond de Visbeekvallei (Lille);
- Gebied rond de Kempische Heuvelrug (Herentals en Kasterlee).

Aan de bevoegde minister wordt gevraagd om (de betrokken administraties een mandaat te geven om) voldoende personele middelen in te zetten voor een gebiedsgerichte aanpak resp. gerichte inspectie en handhaving. Ook wordt gevraagd om met landeigenaars en landbouwers waar mogelijk in te zetten op zelfrealisatie van de natuurdoelen.

C. ONTHARDING – VERLATEN LANDBOUWZETELS

(VOORTGANGSRAPPORTGAGE PUNT 3.8)

Er wordt gevraagd te onderzoeken of en desgevallend hoe Blue Deal middelen kunnen worden aangewend om ontharding te realiseren in het agrarisch gebied in functie van het herstel van het infiltratievermogen van de bodem en het hergebruik van de ruimte voor landbouw. Vandaag zijn er geen incentives voor landbouwers om overbodige bebouwing en verharding weg te nemen. Onderzocht kan worden op welke wijze de Blue Deal-middelen die toegewezen werden aan het beleidsdomein Landbouw ingezet kunnen worden voor steun aan landbouwbedrijven die bebouwing en verharding wegnemen als maatregel om de infiltratiecapaciteit van de bodem te herstellen en deze gronden opnieuw in gebruik te nemen voor landbouwactiviteiten.

Aan de bevoegde minister wordt gevraagd om opdracht te geven aan het Departement Landbouw en Visserij om een stimulerend beleid uit te werken voor de sloop van overtollige agrarische bebouwing en verharding in agrarisch gebied.

3. BESTUURLIJKE IMPACT

A. BUDGETTAIRE IMPACT VOOR DE VLAAMSE OVERHEID

De investeringen die in deze nota voorzien zijn doen een beroep de middelen die via de beslissing van 23 april 2021 van de Vlaamse Regering over de Blue Deal – beleidsdomein Omgeving voorzien zijn voor het project VV034 Vlaggenschipprojecten natuurgebaseerde oplossingen, zijnde in totaal 23 mio euro. De Inspectie van Financiën heeft dat dossier op 19 januari 2022 geadviseerd. Conform artikel 31 van het Besluit van de Vlaamse Regering van 17 mei 2019 ter uitvoering van de Vlaamse

Codex Overheidsfinanciën van 29 maart 2019 werd het begrotingsakkoord gevraagd. Het begrotingsakkoord werd verleend op 21 februari 2022.

De betrokken entiteiten zullen de noodzakelijke procedures opstarten om in de loop van 2022/2023 in totaal max. 5,75 mio euro (1/4 van de 23 mio euro voor de vier vlaggenschipprojecten) concreet toe te wijzen voor de drie voorgestelde projecten.

De financiering gebeurt met volgende middelen:

QB0 1QC944 4322	RELANCE BUDGET 34 - VLAGGENSCHIPPROJECTEN NATUURGEBASEERDE OPLOSSINGEN
-----------------	--

B. ESR-TOETS

De totale kostprijs voor de relance projecten 2021/2022 van het beleidsdomein Omgeving in het kader van de Blue Deal wordt geraamd op 258 miljoen euro incl. BTW. Deze middelen worden voorzien vanuit de relancemiddelen 'Vlaamse veerkracht'.

C. IMPACT OP HET PERSONEEL VAN DE VLAAMSE OVERHEID

De beslissing heeft geen weerslag op het personeelsbestand of de personeelsbudgetten van het Vlaams Gewest, zodat het akkoord van de Vlaamse minister, bevoegd voor het algemeen beleid inzake personeel en organisatieontwikkeling, niet vereist is.

D. IMPACT OP DE LOKALE EN PROVINCIALE BESTUREN

Er is geen weerslag op de financiën van de lokale besturen, niet op het personeelsvlak, noch op het vlak van de werkingsuitgaven, de ontvangsten, de investeringen of de schuld.

4. VERDER TRAJECT

De voorgenomen initiatieven worden na goedkeuring van deze nota opgestart. De gouverneur zal in het kader van de coördinatieopdracht rapporteren over de verdere voortgang van de verschillende projecten en de uitvoering en opvolging van de genomen tussentijdse beleidsbeslissingen.

5. VOORSTEL VAN BESLISSING

De Vlaamse Regering beslist:

1. kennis te nemen van de voortgangsrapportage van de coördinatieopdracht Kleine Nete (bijlage I);
2. kennis te nemen van de wijze waarop het Blue Deal vlaggenschipproject Kleine Nete geconcretiseerd wordt binnen het beleidsdomein Omgeving, dit met aandacht voor de mogelijkheden tot zelfrealisatie door eigenaars en landbouwers;
3. in te stemmen met de inzet van de wijkerstimulus, de eigenaarstoelage en de pachtaanvaardingsvergoeding binnen het werkingsgebied van de lokale grondenbank blue deal in de vallei van de Kleine Nete en gelast de Vlaamse minister, bevoegd voor Omgeving, opdracht te geven aan de Vlaamse Landmaatschappij deze opdracht uit te voeren.
4. de bevoegde minister te gelasten om (de betrokken administraties een mandaat te geven om) voldoende personele middelen in te zetten voor een gebiedsgerichte aanpak resp. gerichte inspectie en handhaving.

De Vlaamse minister van Justitie en Handhaving, Omgeving, Energie en Toerisme

Zuhal DEMIR